

En del av Region Sörmland

kulturmiljöer

till Nyköpings kommun
Samhällsbyggnad, Bygglovenheten
611 83 Nyköping

från Sörmlands museum, David Hansson

datum 2019-09-09

ang. **Jägmästaren 16, Nyköping. Yttrande rörande bygglov för fönsterbyte.**

Bakgrund

Museet har ombetts yttra sig rörande en bygglovsansökan för fönsterbyte på Jägmästaren 16. I februari i år blev vi kontaktade av Nyköpingshem som efter uppmaning från kommunen tog kontakt med oss för att rådgöra om renovering kontra ett byte av fönstren. Vi påtalade då att man bör ta in offerter för en renovering av befintliga fönster, samt gav råd till hur en renovering bör gå till. Vi motsatte oss ett fönsterbyte på grund av byggnadens kulturhistoriska värde. Vi upplyste också Nyköpingshem att kommunen bör ställa krav på att en antikvariskt sakkunnig avseende kulturvärden ska följa renoveringen. Efter denna kontakt har vi inte hört något förrän nuvarande remiss från kommunen.

Enligt bygglovsansökan avser man byta samtliga fönster mot nya kompositfönster med 3-glas från MIR-Gruppen AB. Med kompositfönster menas fönsterbågar av plast med en utsida av aluminium.

Nuvarande fönster är ursprungliga från när huset byggdes, har kopplade bågar av trä med draget glas.

Sammanfattning

Museet anser att ett fönsterbyte i enlighet med bygglovsansökan skulle innebära att en stor del av byggnadens nuvarande karaktär går förlorad, att åtgärden strider mot varsamhetskravet enligt Plan- och bygglag (2010:900) 8 kap 17 § och därför inte ska tillåtas. De befintliga bågarna kan underhållas eller renoveras, alternativt kompletteras med nytt energiglas i innerbågen för att förbättra energiprestandan.

Antikvariskt utlåtande

Museet genomförde på kommunens uppdrag 2015-2016 en kulturhistorisk byggnadsinventering av Nyköpings centrum. Tanken från kommunens sida var

postadress.
Box 314
611 26 Nyköping

tel.
0155 - 24 57 00

e-post.
kultur.utbildning@
regionsormland.se

att få en uppdaterad bild av bebyggelsen i stadskärnan och dess kulturhistoriska värde. Varje hus inom inventeringsområdet klassificerades utifrån till sitt bevarandevärde och viktiga karaktärsdrag och detaljer pekades ut. Med hjälp av inventeringen skulle hanteringen vid planärenden och bygglov underlättas då man snabbt kunde få en indikation på en byggnads värde tillsammans med känsliga beståndsdelar att ta hänsyn till.

Även om det är för tidigt att dra några långtgående slutsatser om nyttan av inventeringen, reagerar museet på att allt fler blåmarkerade hus i inventeringen (hus med högst bevarandevärde) förändras på ett sätt som går tvärt emot det utpekade kulturhistoriska värdet. I återkommande fall förändras, eller tas utpekade beståndsdelar bort i vilka det kulturhistoriska värdet sitter. Genom dessa förändringar riskerar flera byggnaders kulturvärden att urvattnas, vilket på sikt kommer att förändra stadsmiljön och den äldre stadens autenticitetsvärde.

Nyligen byttes fönster av samma företag på Brandstoden 16 och 26. Båda dessa hus är blåmarkerade i inventeringen, där fönstren pekas ut som viktiga värdebärande komponenter. Resultatet är att det kulturhistoriska värdet av dessa byggnader har minskat betydligt. Brandstoden 26, som tidigare var ett av stadens bäst bevarade 1920-talshus med fönster specifikt utformade för byggnaden och med äldre glas i bågarna, har idag fått dessa ersatta av moderna bågar av plast och aluminium vars klumpiga och förgrovande utförande kraftigt förvanskar byggnaden. Det kan också noteras att de nya fönstren enligt tillverkaren har 10 års garanti, vilket måste anses vara futtigt när de tidigare fönstren bevisat sin kvalitet genom att ha suttit i 90 år.

Museet anser att det i dagsläget inte finns skäl att byta ut fönstren i Jägmästaren 16, och att det mot bakgrund av byggnadens höga kulturhistoriska värde inte ska tillåtas. En stor del av byggnadens karaktär sitter i detaljering och materialval och fönstren med smäckra bågar av trä och draget glas utgör en viktig del av detta. Byggnaden har getts högsta värdering i den kulturhistoriska inventeringen där de befintliga fönstren dessutom pekas ut som viktiga värdebärande komponenter. Att byta äldre träfönster till nya av plast och aluminium kan inte anses uppfylla varsamhetsparagrafen enligt Plan- och bygglag (2010:900) 8 kap 17 § som anger att: *Ändring av en byggnad och flyttning av en byggnad ska utföras varsamt så att man tar hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och tar till vara byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden.*

Byggnaden ligger dessutom inom område av riksintresse för kulturmiljövården enligt Miljöbalken 3:6. Till varje riksintresseområde finns ett kunskapsunderlag som bland annat anger mål för att tillgodose riksintresset. Här skrivs att: *Miljöskapande historiskt intressanta byggnader, miljöer och andra kulturhistoriskt värdefulla byggnader ska kunna förstås och upplevas. Tidstypiska kvarter och enskilda byggnader ska bevaras och underhållas på ett sådant sätt att de bevarar sin karaktär.*

Det är fullt möjligt att underhålla eller renovera befintliga fönster för att förbättra funktionaliteten och på så sätt få dem att hålla i många år till. En förbättring av fönstrens energiprestanda går att lösa genom att bygga om fönstren och t ex ersätta innerbågens glas med ett energiglas. Att kassera fullt fungerande fönster och ersätta med nya av material som omöjliggör ett framtida underhåll är också ett enormt resursslöseri som är svärmotiverat ur miljösynpunkt.

David Hansson,
Bebyggelseantikvarie

Källor:

Kulturhistorisk byggnadsinventering av Nyköping 2015-2016

Riksintresse för kulturmiljövården, Nyköping (D57), Kunskapsunderlag

Kopia till:

Sörmlands museum, diariet

Länsstyrelsen Södermanlands län

Ett av fönstren på Jägmästaren 16 mot Östra Kvarngatan. Bågarna är smäckra och karmarna väl anpassade till muröppningen. Notera också glasets "levande" reflektioner som är ett resultat av tillverkningen med valsar. Foto: David Hansson (SLM D2019-0399)

Närbild av ett av fönstren mot Östra Kyrkogatan. Färgen har flaggat, dock i första hand på karm och fönsterbleck. Fönster från denna tid tillverkades ännu med kådrikt kärnvirke varför träet trots eftersatt underhåll oftast är i gott skick. Foto: David Hansson (SLM D2019-0400)

Utbytt fönster på Brandstoden 26. Fönstret har en yttersida av aluminium, utanpåliggande spröjs, plana glas och raka profiler på både karm och bäge. Dessutom har de en modern upphängning vilket gör att de kan öppnas på ett med hänsyn till byggnadens ålder främmande sätt. Detta gör att det ser ut som bågen är på väg att ramla inåt. Fönstret har enligt tillverkaren tio års garanti. Om hur många år kommer fönstret att behöva ersättas av ett nytt? De ursprungliga fönstren som nyligen kasserades hade suttit i 90 år. Som skäl för att byta ut dem angavs i första hand bullerproblematik från den trafikerade vägen, något som dock kunde ha åtgärdats t ex genom en extraruta och förbättrad tätning. Foto: David Hansson (SLM D2019-0401)

En jämförelse mellan ett nytt och ett gammalt fönster på Brandstoden 16. Skillnaden är enorm där bäge och karm är oerhört klumpiga och grova på det nya fönstret. Som ett resultat av detta har de nya fönstren betydligt mindre glasyta än de äldre, och därmed sämre ljusinsläpp i lägenheterna. Är ändringen varsam? Foto: David Hansson (SLM D2019-0402)